

NIEUWE BEVOEGDHEIDSOVERDRACHTEN INZAKE WETENSCHAPSBELEID?

Beoordelingscriteria

1. Voorafgaande beschouwingen

Het begrip “wetenschapsbeleid” kreeg in verschillende landen vorm eind jaren vijftig, toen de noodzaak van een volwaardig beleid inzake wetenschap de kop op stak, naar analogie van het economische, het monetaire, het sociale, het energie- en het buitenlands beleid.

In het begin ging het eenvoudigweg om “het bevorderen van onderzoek” via de traditionele financieringsstructuren; gaandeweg is het uitgegroeid tot een beleid “voor” en “door” de wetenschap. Deze nieuwe richting heeft in 1959 geleid tot de oprichting van onze nationale structuur inzake wetenschapsbeleid en tot de toekenning van budgettaire middelen daarvoor.

Wanneer we denken aan de overdracht van nieuwe bevoegdheden binnen dit domein naar de gefedereerde entiteiten, blijven we dan binnen dat idee van een wetenschapsbeleid voor onderzoek? Met andere woorden, is het wel degelijk de bedoeling om op het niveau van de gefedereerde entiteiten te streven naar dezelfde mate van coherentie die we – met wisselend succes – op nationaal en later federaal niveau wilden bereiken, met name de coherentie tussen de aan de verschillende onderzoeksbenaderingen toegekende middelen en de coherentie met betrekking tot de inspanningen op internationaal niveau?

En wat moet de definitieve rol en meerwaarde van de federale overheid zijn inzake O&O en, algemener, inzake wetenschapsbeleid? Kunnen we zonder samenwerking tussen de onderzoeksteams van de verschillende Gemeenschappen? Kunnen we zonder “nationale” netwerken en meteen uitgaan van internationale netwerken – waarbij elke gefedereerde entiteit voor eigen rekening handelt?

Dit is een eerste reeks vragen die we ons moeten stellen.

2. Overzicht van de overdracht van bevoegdheden en middelen naar de gefedereerde entiteiten

2.1. De wet ter hervorming van de instellingen van 1980 betekende een eerste verdeling van de O&O-bevoegdheden tussen het federale en het regionale niveau.

Maar

- het fundamenteel onderzoek bleef exclusief voorbehouden aan de staat, omdat de financiering van de universiteiten een nationale bevoegdheid bleef;
- hoewel het toegepaste onderzoek wel werd toegekend aan de staat of aan de gefedereerde entiteiten naar gelang het betrekking had op nationale of regionale materies, bleef het meest essentiële toegepaste onderzoek toch een nationale bevoegdheid, met name industrieel en landbouwonderzoek, nucleair en niet-nucleair energieonderzoek.

Bij die eerste hervorming werd onderzoek dus beschouwd als een *bijzaak* bij het algemene beleid van de verschillende bevoegdheidsniveaus.

2.2. Een nieuwe wet ter hervorming van de instellingen, die van 1988, heeft die opvatting veranderd:

- aangezien de algemene bevoegdheden van de gefedereerde entiteiten aanzienlijk werden uitgebreid, werden ook hun “onderzoeksbevoegdheden”, die met die algemene bevoegdheden verband houden, in dezelfde mate uitgebreid;
- door de communautarisering van het hoger onderwijs werd bijna het volledige fundamentele onderzoek – dat bij ons hoofdzakelijk aan de universiteiten plaatsvindt – naar de Gemeenschappen overgeheveld;
- industrieel onderzoek, dat verbonden is met het economische beleid, werd een volledig regionale bevoegdheid.

Zo ontstond er een echt *parallelisme* in de uitoefening van de onderzoeksbevoegdheden.

Maar tegelijk werd een soort “corrigerende” bepaling ingevoerd: de mogelijkheid voor de federale staat om te interveniëren in het toepassingsgebied van de bevoegdheden van de Gewesten en de Gemeenschappen

- voor de ondersteuning van onderzoek met een internationale dimensie,
- voor de ondersteuning van onderzoeksactiviteiten die het belang van een Gewest of Gemeenschap overschrijden, met name via “samenwerkingsvoorstellen” van de staat aan de betrokken gefedereerde entiteiten.

Als gevolg van die nieuwe bepalingen werd in 1989 60% van het nationale budget voor wetenschapsbeleid overgeheveld naar de gefedereerde entiteiten.

2.3. De derde wet ter hervorming van de instellingen van 1993 heeft het in 1988 gecreëerde probleem van de parallelle uitoefening van federale en gefedereerde bevoegdheden gedeeltelijk opgelost, door de *voorrang van bevoegdheid* inzake onderzoek expliciet toe te kennen aan de gefedereerde entiteiten. Onderzoek werd voortaan een bevoegdheid *op zich* en deze bevoegdheid kwam van rechtswege toe aan de gefedereerde entiteiten. De bevoegdheden die bij wijze van uitzondering federaal bleven, werden limitatief opgesomd en vereisen vaak een samenwerkingsovereenkomst tussen de federale staat en de betrokken gefedereerde entiteiten.

Paradoxaal genoeg kan de federale overheid in het kader van deze wet wel nog onderzoeksinitiatieven nemen op gebieden die onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen en de Gewesten vallen, voor zover de federale staat een samenwerkingsovereenkomst doet dat de gefedereerde entiteiten aanvaarden, en na het advies te hebben ingewonnen van een federale adviesraad inzake wetenschapsbeleid. Blijkbaar is deze nogal complexe procedure nooit gebruikt...

De wet van 1993 schrapt wel de mogelijkheid om gezamenlijk initiatieven op te starten of instrumenten in te voeren voor een gemeenschappelijke bevordering van de O&O-inspanningen.

Wat er ook van zij, momenteel behoren nog zeven aspecten van het wetenschapsbeleid tot de bevoegdheid van de federale overheid.

Voor drie daarvan is een samenwerkingsovereenkomst vereist:

- bevorderingsprogramma's op federaal initiatief
- het bijhouden van een permanente, statistische inventaris van het wetenschappelijk potentieel van het land
- de Belgische participatie in internationale onderzoeksorganisaties.

Voor de vier andere is geen samenwerkingsovereenkomst vereist:

- onderzoek dat noodzakelijk is voor de uitoefening van eigen federale bevoegdheden
- ruimteonderzoek
- de wetenschappelijke instellingen van de staat
- de oprichting van netwerken voor gegevensuitwisseling tussen onderzoeksinstellingen op Belgisch en internationaal niveau.

De middelen voor het federale niveau om deze bevoegdheden uit te oefenen (ongeveer 770 miljoen euro), worden voor 60% toegekend aan de POD Wetenschapsbeleid, 15% aan Economische zaken, 15% aan Ontwikkelingssamenwerking, 5% aan Volksgezondheid en de rest aan andere federale departementen.

Het is interessant op te merken dat

- het aandeel van overheidsmiddelen dat de gefedereerde entiteiten aan O&O toekennen, gestegen is van 60% in 1989 tot ongeveer 74% vandaag, ingevolge de toename van het aantal initiatieven in Vlaanderen en vervolgens in Wallonië en de Franse Gemeenschap;
- in Duitsland, een groot federaal land, is de verdeling net omgekeerd: meer dan 70% voor de Bund, minder dan 30% voor de Länder. Alle grote onderzoeksinstellingen (bv. Max Planck Gesellschaft, Fraunhofer Stiftung) worden in zeer ruime mate gefinancierd door de Bund.

Ons federaal systeem is natuurlijk vooral het resultaat van een verdeling van bevoegdheden in functie van de verschillende culturele identiteiten en regionale grenzen op basis van de taal van de bevolking. Deze twee elementen hebben uiteraard een invloed gehad op de manier waarop de onderzoeksbevoegdheid is toegekend aan de verschillende bevoegdheidsniveaus.

3. Scenario's voor een herschikking van de bevoegdheden

Na bijna 18 jaar ervaring met het model van 1993 is de verdeling van de bevoegdheden inzake wetenschappelijk onderzoek en meer algemeen inzake wetenschapsbeleid aan een herziening toe, met het oog op vereenvoudiging en meer transparantie ten voordele van de verschillende partners en vooral om nauwer aan te sluiten bij de evolutie van de betrokken activiteiten.

Bij deze herschikking lijken drie doelstellingen mij uiterst belangrijk:

- grotere efficiëntie van de wetenschappelijke en technologische activiteiten, wat meer en meer afhangt van de vorming van netwerken rond onderzoekscapaciteiten, met name over de taalgrenzen heen;
- actieve deelname op internationaal vlak, wat absoluut noodzakelijk is voor een groot aantal onderzoeksdomeinen;
- optimaal gebruik van de financiële en menselijke middelen, die onvermijdelijk te beperkt zijn om aan de reële behoeften te voldoen, zelfs op nationaal niveau.

Wat zijn de mogelijke scenario's om deze doelstellingen te bereiken?

3.1 De herfederalisering van bepaalde onderzoeksbevoegdheden?

Gezien de noodzaak van een versterkte en geïntegreerde aanpak van het innovatieproces (ontwikkeling van fundamentele kennis, toegepast onderzoek en ontwikkeling en daaruit resulterende nieuwe producten en diensten), lijkt het mij niet wenselijk, en in ieder geval zeer moeilijk, om de limitatieve lijst met federale bevoegdheden van § 2 van artikel 6bis van de wet ter hervorming van de instellingen uit te breiden, en nog minder om terug te komen op de bij § 1 van datzelfde artikel bepaalde voorrang voor de gefedereerde entiteiten inzake onderzoek.

Men kan wel nadenken over de relevantie van § 3 van dat artikel, waarbij een eenzijdige interventie van het federale niveau in de gefedereerde bevoegdheden onder bepaalde voorwaarden mogelijk blijft. Aangezien dit tegenstrijdig is met de algemene beginselen inzake de verdeling van de onderzoeksbevoegdheden, zou deze bepaling, met het oog op transparantie en vereenvoudiging, niet beter geschrapt worden?

3.2. De verdeling van het gemeenschappelijk wetenschappelijk en cultureel erfgoed van de twee gemeenschappen?

Het betreft hier eerst en vooral de 15 instellingen met culturele en wetenschappelijke opdracht die in Brussel gevestigd zijn (met uitzondering van het museum van Tervuren) en die nog altijd onder federale bevoegdheid vallen. Zij worden gewoonlijk “federale wetenschappelijke instellingen” (FWI’s) genoemd. Wat betreft de vier musea, de Koninklijke Bibliotheek, het Algemeen Rijksarchief en het Koninklijk Instituut voor het Rijkspatrimonium, is het ondenkbaar hun patrimonium – gezien het gewicht van de geschiedenis – te ontmantelen, want het is onmogelijk criteria te bedenken om hun collecties, gegevens en technische middelen te verdelen. Hetzelfde geldt voor de instellingen van het “Plateau van Ukkel” – Sterrenwacht, Meteorologisch Instituut en Ruimte-Aëronomie – die betrokken zijn bij het onderzoek van de hoge atmosfeer en het heelal. Het geldt eveneens, om redenen van volksgezondheid op nationaal en Europees niveau, voor het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid – Louis Pasteur (voordien IHE) en voor het Centrum voor onderzoek in diergeneeskunde en agrochemie.

Het is overigens duidelijk dat de verantwoordelijkheid voor nucleair onderzoek ook exclusief op het federale niveau moet blijven, gelet op de omvang van de technische middelen en de veiligheidsvoorschriften. Het betreft hier vooral het Studiecentrum voor Kernenergie in Mol en het Instituut voor Radio-elementen in Fleurus.

Ruimer beschouwd mag men ook de noodzaak van schaalvoordelen en een internationale context niet uit het oog verliezen, wil men bepaalde onderzoeken tot een goed einde brengen en het belang van de verschillende bevoegdheidsniveaus dienen. Dit is vereist voor de deelname van ons land aan een reeks grote wetenschappelijke installaties, al kan deze deelname slechts tot stand komen door versterkte samenwerking met de gefedereerde entiteiten.

3.3. Behoud van de convergentie voor bepaalde onderzoeksinspanningen?

Indien men de twee bovenvermelde scenario’s van de hand wijst, rest het scenario van het behoud en de versterking van de convergentie van bepaalde onderzoeksinspanningen,

rekening houdend met de inzet van ons wetenschappelijk potentieel in ruimere Europese en internationale netwerken.

Aangezien onderzoek voortaan wordt beschouwd als een bevoegdheid *op zich* en die bevoegdheid *bij voorrang* is toegewezen aan de gefedereerde entiteiten en als men ervan uit gaat dat een zekere interregionale en intercommunautaire convergentie van het onderzoekspotentieel onontbeerlijk is wegens de complexiteit van een wetenschappelijke, economische of sociale problematiek, hoe moeten we deze *convergentie* dan realiseren?

- Ofwel maken we ze ondergeschikt aan de exclusiviteit van bevoegdheden: in dat geval komt het alleen de gefedereerde entiteiten toe te beoordelen of ze al dan niet gemeenschappelijk willen handelen. Het federale niveau neemt dan enkel nog initiatieven om de inspanningen op nationaal niveau te groeperen. Daarvoor is een gecoördineerd beheer en administratief personeel nodig, alsmede budgettaire middelen die ter beschikking worden gesteld door elk van de gefedereerde entiteiten die beslist hebben hun middelen gemeenschappelijk aan te wenden. Op die manier zou men komen tot “beheerkoepels”, waarvan het aantal uiteraard zou afhangen van het aantal gemeenschappelijke programma’s.

- Ofwel wenst men gebruik te maken van de bijdrage van alle bevoegdheidsniveaus, het federale inbegrepen, in functie van hun eigen middelen en doelstellingen, om tot een onderzoeksinspanning te komen die iedereen tot voordeel strekt. In dat geval moet de gewenste convergentie de exclusieve bevoegdheid van de gefedereerde entiteiten overstijgen, en moet een zekere bewegingsruimte qua materiële en financiële middelen blijven bestaan op het federale niveau, dat de centrale rol op zich neemt om nationale netwerken te stimuleren, in nauwe samenwerking met de betrokken gefedereerde entiteiten, met name voor het vastleggen van doelstellingen en het valoriseren van resultaten.

Welke weg men ook kiest, opnieuw moet hier de Europese en internationale dimensie van het wetenschapsbeleid worden benadrukt, alsook het feit dat voor bepaalde onderzoeksdomeinen veel meer dan vroeger de deelname aan internationale netwerken en programma’s is vereist.

Deelname aan deze initiatieven vereist tegelijk:

- de aanwezigheid van de Belgische instanties in de internationale beslissings-, opvolgings- en evaluatieorganen van de programma’s,
- heel vaak financiële steun voor de deelnemende Belgische teams (ter aanvulling van de internationale financiering),
- een instrument om de onderzoeksresultaten over te dragen die van nut kunnen zijn voor het in België gevoerde beleid op het niveau van de gefedereerde entiteiten en de federale staat.

Deze verantwoordelijkheden betreffende de betrokkenheid op internationaal niveau werden tot nog toe grotendeels uitgeoefend door federale departementen, met name het federaal wetenschapsbeleid, die de nodige financiële materiële middelen ter beschikking hebben gesteld. Kunnen die verantwoordelijkheden voortaan exclusief worden uitgeoefend door de gefedereerde entiteiten of moeten ze nog steeds gedelegeerd worden aan de federale staat? Het is een open vraag.

4. Twee grensvoorwaarden

In het kader van de bovenvermelde scenario’s moet in ieder geval rekening gehouden worden met de volgende twee voorwaarden, die ik “grensvoorwaarden” zou noemen:

- welke middelen er ook worden overgedragen, er moet vermeden worden dat het totale bedrag van de in ons land aan O&O toegewezen openbare middelen (van alle niveaus samen) lager is dan wat het nu is, doordat bepaalde overgedragen kredieten intussen een andere bestemming zouden hebben gekregen. Dit is een reëel risico, mochten die overdrachten kaderen in de algemene doelstelling van 20 tot 25 miljard euro besparingen...

- een bevoegdheidsoverdracht mag evenmin tot gevolg hebben dat bepaalde lopende onderzoeksinspanningen worden stopgezet doordat op het gefedereerde niveau andere prioriteiten zouden gelden voor het aanwenden van de overgedragen middelen.

5. Een *modus operandi* voor deze activiteiten

In het licht van wat voorafgaat, acht ik het nuttig hier een overzicht te geven van enkele federale bevoegdheden inzake wetenschapsbeleid die momenteel volgens diverse opvattingen in aanmerking zouden komen voor een eventuele defederalisering.

5.1. De thematische programma's op initiatief van de regering, die door de federale diensten van Wetenschapsbeleid worden beheerd.

Ze zijn bedoeld om wetenschappelijke expertise te ontwikkelen of te versterken, om tijdig het wetenschapsbeleid te ondersteunen. De huidige algemene thema's zijn:

- duurzame ontwikkeling
- sociale cohesie
- de informatiemaatschappij.

Allereerst moet worden vastgesteld dat bepaalde problematieken die in die federale programma's aan bod komen, ook worden aangekaart in diverse zogenaamde "mobiliserende" programma's van de gefedereerde entiteiten. In het kader van de transparantie en efficiëntie moeten de rollen van elk niveau duidelijk worden vastgelegd.

Het lot van deze federale programma's zou logischerwijze moeten afhangen van de mate waarin het initiatief op het federale niveau blijft inzake de materie die in deze programma's wordt geanalyseerd.

5.2. De "Interuniversitaire attractiepolen" (IAP's)

Het betreft hier een meerjarenprogramma (in principe 5 jaar) om een netwerk te creëren waarbij een reeks fundamentele toponderzoeken worden geïntegreerd in een expliciet beleid op lange termijn door de betrokken universiteiten en waarbij voor ieder project groepen worden opgericht die behoren tot verschillende Gemeenschappen.

Het begrip "netwerken" staat uiteraard centraal op het nationale niveau en, indien mogelijk, geïntegreerd in Europese netwerken.

Wil men die doelstelling behouden of afzien van dit soort bevordering van onderzoek?

Er zijn drie scenario's mogelijk:

- de huidige federale rol versterken, met de nodige budgettaire middelen, waarbij regelmatig nieuwe wetenschappelijke initiatieven worden genomen en de resultaten systematisch worden geëvalueerd;

- ofwel de verantwoordelijkheid naar de Gemeenschappen overhevelen, die bij gezamenlijk akkoord de coherentie van het systeem moeten garanderen en voor coördinatie moeten zorgen wat de financiering, het dagelijks beheer en de evaluatie van de IAP's betreft. Kunnen het FWO en het FNRS die rol op zich nemen en een "beheerkoepel" vormen, die moet instaan voor het noodzakelijke overleg met de universiteiten en de betrokken teams?
- ofwel geen gebruik maken van dit intercommunautaire netwerk, en alleen samenwerkingen tot stand brengen binnen eenzelfde Gemeenschap (intracommunautaire netwerken).

Dit is een cruciale keuze met het oog op de efficiëntie van het onderzoek, zeker in het licht van de wetenschappelijke activiteiten bij het begin van deze nieuwe eeuw. Indien men dit soort stimulansen wil behouden, moet men in de eerste plaats – welke formule men ook kiest – vermijden dat de procedures nodeloos worden verzwaard, dat de eindbeoordeling vertraging oploopt of dat de toegekende budgetten worden verlaagd.

5.3. De federale wetenschappelijke instellingen

Er zijn vijftien FWI's; tien ervan vallen momenteel onder het Federale wetenschapsbeleid, twee onder Volksgezondheid, twee onder Justitie en één onder Defensie. Het merendeel zijn "Staatsdiensten met afzonderlijk beheer".

Zoals hierboven herhaald, beheren deze instellingen het gemeenschappelijke patrimonium van het land, en is een splitsing niet te verantwoorden, noch te funderen.

De tijd is echter wel gekomen om na te gaan of het wenselijk is

- de FWE's uit hun huidige administratieve keurslijf te bevrijden en hen meer autonomie te geven, opdat ze beter zouden kunnen inspelen op nieuwe mogelijkheden inzake modernisering, nieuwe interessedomeneinen kunnen behandelen in functie van de internationale context en contacten kunnen uitbouwen met de wetenschappelijke en culturele wereld; de autonomie van elke instelling staat het behoud van gezamenlijke en coherente thema's niet in de weg;
- de synergieën met de initiatieven van de gefedereerde entiteiten te versterken, met name met de universitaire instellingen, wat zou inhouden dat de Gewesten en Gemeenschappen structureel betrokken worden bij het uitstippelen van het beleid van de FWI's en bij de opvolging en de evaluatie van hun activiteiten;
- de middelen van de FWI's aan te passen om ze in lijn te brengen met hun groeiende behoeften, die het gevolg zijn van het gebruik van nieuwe technische middelen en de participatie op internationaal vlak.

Er bestaat hieromtrent een referentie wat betreft de instellingen die onder het gezag staan van de minister van Wetenschapsbeleid, met name het "Witboek voor de modernisering van de federale wetenschappelijke instellingen", waarvan de Ministerraad akte heeft genomen in juni 2002.

5.4. De ruimtevaartsector

De ruimtevaartsector is goed voor ongeveer 180 miljoen euro per jaar uit de middelen van het federale wetenschapsbeleid. In heel België gaat het over een zeventigtal wetenschappelijke teams en een vijftigtal ondernemingen die goed zijn voor ongeveer 2 000 hooggekwalificeerde arbeidsplaatsen in de ruimtevaartsector.

Sinds 30 jaar is bijna onze volledige O&O-inspanning inzake ruimtevaart geïntegreerd in de programma's van het Europees Ruimteagentschap (ESA). Ons land draagt ongeveer 5 à 6 % bij tot het budget van het ESA. Het is de vijfde grootste bijdrage wat absolute bedragen betreft. En de "return" van deze bijdrage op industrieel vlak is bijzonder groot.

Het is dus ondenkbaar dat deze geprivilegieerde positie in gevaar zou komen door een versnippering van de publieke verantwoordelijkheden wat betreft de Belgische deelname aan de Europese ruimte-inspanningen.

Het lijkt echter wel logisch dat de Gewesten en de Gemeenschappen inzake ruimtebeleid nauwer betrokken worden bij de strategische keuzes en bij de opvolging van de activiteiten op nationaal en Europees niveau. Hierdoor:

- kan een kruisbestuiving ontstaan met het fundamenteel onderzoek en het toegepast onderzoek dat met middelen van de Gewesten en de Gemeenschappen wordt gefinancierd;
- kan een beroep worden gedaan op de bevoegdheden van de Gemeenschappen inzake onderwijs en opleiding;
- kan het ruimtevaartbeleid nauwer aansluiten bij het industriële beleid, en algemener bij het economische beleid van de Gewesten, met name door de resultaten beter aan te wenden ten voordele van de industrie en van de diensten;
- kan men inspelen op de behoeften van alle overheden wat betreft ruimtevaartinstrumenten die nodig zijn voor het uitstippelen, opvolgen en controleren van de beleidslijnen, bv. ruimtelijke ordening, landbouw, milieu, mobiliteit of grenstoezicht.

Het moment lijkt dus gekomen om in België een lichte operationele structuur op te richten, met rechtspersoonlijkheid en functioneringsregels die niet gehinderd worden door administratieve logheid. Die structuur zou als het ware de statutaire tegenhanger zijn van wat nu al bij onze ESA-partners (FR, DE, IT, SE, NL en recentelijk UK) bestaat in de vorm van ruimteagentschappen. Ze zou zich bezighouden met het beheer van de Belgische deelname aan ruimteprogramma's en -projecten, standpunten op internationaal vlak vaststellen en coördineren, ons land vertegenwoordigen bij de instanties van de EU en het ESA en synergieën en samenwerking inzake ruimtevaart tussen de verschillende overheden stimuleren. De gefedereerde entiteiten zouden nauw betrokken worden bij deze nieuwe structuur, die echter wel een federale bevoegdheid moet zijn omwille van de coherentie, wat onontbeerlijk is in de bijzonder veeleisende internationale context.

5.5. De luchtvaartprogramma's

Dit betreft de steun van de federale staat voor de deelname van Belgische ondernemingen aan de luchtvaartprogramma's van het consortium Airbus. Voor zover het een bijzondere economische activiteit betreft en de bevoegdheid reeds bij de Gewesten ligt, moet worden nagegaan of de desbetreffende federale budgettaire middelen niet moeten worden overgedragen aan de Gewestelijke instanties om de coherentie van dit beleid en de middelen daarvoor te bevorderen.

5.6. Het nationale telematica-onderzoeksnetwerk

Het zou niet te verantwoorden zijn het federale statuut af te schaffen en een netwerk voor de uitwisseling van wetenschappelijke gegevens, BELNET, op te heffen. BELNET valt onder de bevoegdheid van de federale diensten van het wetenschapsbeleid en telt heel wat private en publieke gebruikers uit de drie Gemeenschappen. Een dergelijk instrument moet blijven

functioneren op nationale schaal en moet de internationale connectiviteit met grote soortgelijke netwerken garanderen.

Wel moet worden bekeken of het huidige statuut als “Staatsdienst met afzonderlijk beheer” nog volledig geschikt is en of een statuut als naamloze vennootschap van publiek recht ten dienste van het onderwijs, het onderzoek en de overheidsdiensten niet efficiënter zou zijn, met meer autonomie inzake beheer en middelen tot gevolg.

5.7. De financiering van “extra onderzoekers”

Dit is een specifieke financiering die elk jaar door de federale staat wordt toegekend aan de universitaire instellingen en aan de twee takken van het FNRS om hen, tegen bepaalde voorwaarden, in staat te stellen extra onderzoekers aan te werven. Het betreft hier een materie die traditioneel de Gemeenschappen toekomt. Omwille van de coherentie lijkt het mij normaal dat de desbetreffende federale kredieten naar de Gemeenschappen worden overgeheveld.

5.8. Fiscale maatregelen inzake O&O

De maatregel om de bedrijfsvoorheffing te verlagen voor organisaties die onderzoekspersoneel tewerkstellen is een grote stimulans gebleken voor deze organisaties en heeft geleid tot een aanzienlijke stijging van de rekrutering en tewerkstelling van onderzoekers. Het is dus wenselijk dat deze maatregel behouden blijft, voor zover de huidige politieke onderhandelaars de impact ervan inzake gedeerde inkomsten voor de staat schatten op 460 miljoen euro per jaar.

Wie neemt voortaan die gedeerde inkomsten op zich: de federale staat of de Gewesten? En wat met de coherentie binnen universiteiten die afdelingen hebben in twee Gewesten?

Deze fiscale vrijstelling hangt natuurlijk af van wat algemeen inzake fiscaal en werkgelegenheidsbeleid wordt beslist in het kader van de institutionele onderhandelingen.

6. Conclusies

Bij wijze van conclusie – een voorlopige conclusie (we zijn ongetwijfeld nog niet op een eindpunt beland in onze nieuwe staatsstructuur) – lijkt het mij essentieel dat aan de volgende voorwaarden is voldaan, als men nieuwe bevoegdheidsoverdrachten inzake wetenschapsbeleid overweegt:

- a) elke overheid neemt de onderzoeksbevoegdheid die verband houdt met haar algemene bevoegdheden, volledig voor haar rekening; ik zou dit de doelstelling van homogene bevoegdheden op elk beleidsniveau noemen;
- b) bepaalde bevoegdheden, instrumenten en middelen worden gemeenschappelijk, om schaalvoordelen en efficiëntie te bevorderen; dit zou ik als doelstelling de convergentie van de onderzoeksinspanningen van alle niveaus samen noemen;
- c) geschikte manieren van overleg om gemeenschappelijke initiatieven uit te werken en onze bijdrage aan de wetenschappelijke vooruitgang en op internationaal niveau in stand te houden.

Wat dit laatste punt betreft: wat uiteindelijk ook de verantwoordelijkheden zijn die aan de verschillende niveaus worden toegekend inzake wetenschapsbeleid, het zal ongetwijfeld nodig zijn om de manieren van overleg te herzien en te institutionaliseren op twee niveaus:

- ✓ interministeriële besluitvorming: hoe kan de huidige Interministeriële Conferentie Wetenschapsbeleid een volwaardige rol spelen ?
- ✓ expertise vanuit alle betrokken sectoren: waarom niet overwegen een Hoge Raad voor het Wetenschapsbeleid op te richten, op interfederaal niveau – om mij aan een neologisme te wagen – waarvan de leden worden aangeduid door de adviesraden van wetenschapsbeleid van de verschillende niveaus, federaal en gefedereerd ?

Alleen met de verlichte en voluntaristische samenwerking van alle actoren kunnen er in de praktijk de nodige synergieën ontstaan die iedereen tot voordeel strekken.

Jacques Wautrequin
Ere-secretaris-generaal
van de Federale diensten van het Wetenschapsbeleid

4 maart 2011